

ABORDAREA AUDITULUI FINANCIAR ÎN SISTEMUL DE CONTROL INTERN

*Inga BULAT¹, drd.,
INCE, Republica Moldova*

În prezent, auditul financiar pune un accent deosebit pe sistemele de control intern, deoarece pentru a depista erorile sau denaturările este mult mai eficient de a vedea imaginea în ansamblu, atât documentar cât și managementul instituției. Controlul intern este un element care asigură factorul și cauza denaturărilor financiare, iar rolul auditului financiar să asigure că riscul legat de controlul intern este cât mai mic cu putință. Un sistem de control intern eficient, pe care entitatea l-a avut în vedere, este un avantaj pentru auditor în ceea ce privește riscurile legate de această activitate. Deoarece trăim într-o eră unde eficiența este un criteriu de bază a activității instituțiilor, auditul vine cu asigurarea și evaluarea acestui criteriu prin utilizarea metodelor și tehnicilor cât mai eficiente și mai precise.

Cuvinte-cheie: *audit financiar, eșantion, control intern, populație, volum, metode.*

At present, the financial audit puts a particular emphasis on internal control systems, because it is more effective to see errors, errors or distortions in view of the overall picture, both the documentary and the management of the institution. Internal control is an element that ensures the factor and cause of financial distortions and the role of financial audit ensures that the risk of internal control is as small as possible. An effective internal control system, which the entity has considered, is an asset to the auditor with regard to the risks associated with this activity. Because we live in an era where efficiency is a core criterion for institution activity, the audit comes with assuring and evaluating this criterion by using the most effective and accurate methods and techniques.

Keywords: *financial audit, sample, internal control, population, volume, methods.*

JEL Classification: *C13, C83, M41, M42.*

Introducere. Auditul a evoluat pe parcursul anilor în pas cu cerințele societății. Astăzi se pune un accent deosebit pe sistemul de control intern. O dezvoltare a unei instituții este în strânsă dependență a mediului de control intern și utilizarea eficientă a resurselor financiare. Menirea auditului financiar este de asigurare eficiența cantitativă și calitativă a conexiunii dintre mediul de control intern și gestionarea resurselor financiare:

Analizând activitatea auditului financiar vom constata următoarele direcții:

- auditul indicatorilor financiari (auditul rapoartelor financiare);
- controlul activității de gestiune a resurselor instituției (consultanța sau consiliere managerului);
- servicii de consultare (fiscal, contabilă, juridică);
- servicii de ținerea evidenței contabile (controlul total al contabilității);
- controlul sistemului economic al instituției (în baza datelor contabile);
- direcțiile date sunt actuale și în Republica Moldova, doar ca îmbracă o altă formă și o altă abordare.

Un accent deosebit se pune pe prestarea serviciilor de consultare, iar auditul financiar este prestat de experții contabili fiscali și juridici. Ceea ce presupune, că auditul financiar este ca element al unui audit de conformitate și regularitate sau de sistem, dar în țările cu o economie de piață dezvoltată, auditul financiar se axează mai mult pe performanțe cu elemente de analiza economico-financiară prin prisma mediului de control (tabelul 1).

Tabelul 1.

Direcțiile de audit în țările cu economie de piață dezvoltată						
Controlul activităților de gestiune		Controlul indicatorilor financiari		Controlul indicatorilor de eficiență		Controlul sistemului economic
Direcțiile de audit în Republica Moldova						
Auditul rapoartelor financiare		Serviciile conexe			Alte servicii de audit	
Stabilirea respectării SNC	Stabilirea respectării prevederilor actelor legislative	Examinarea limitată	Procedure convenite cu unitatea auditată	Întocmirea rapoartelor financiare	Auditul cu obiectiv special	Auditul informațiilor previzionale

Sursa: Pavel Bodarev, *Auditul financiar, Chișinău 2003, p. 26.*

În instituțiile private, abordarea mediului de control în auditul financiar, se imitează doar pe procedurile reglementate conform legislației, normelor și standardelor, deoarece la întreprinderile mici și mijlocii managementul strategic nu este dezvoltat, ceea ce presupune că previziunea și performanțele se analizează pe termen scurt sau mediu, iar auditul pune accent pe principiul continuității. În instituțiile publice se realizează următoarele tipuri de audit, ca de sistem, conformitate și regularitate și de performanță, iar auditul financiar devine ca o parte componentă a celor enumerate. În companiile

¹ © Inga BULAT, bulat.inga124@gmail.com

multinaționale auditul financiar se îmbină cu mediul de control, iar la bază analizei proceselor se pune accent pe elementele financiar contabil.

Apecte generale mediul de control. Mediul de control este tratat și evaluat subiectiv din aceste considerente opinia auditului este o exprimare rezonabilă asupra aspectelor calitative ale rapoartelor financiare, ceea ce presupune că rapoartele financiare sunt întocmite conform cadrului normativ și legislativă și situația economică este corectă. În realizarea misiunii de audit se verifică sistemul și procedurile de control în faza de planificare, în scopul de identificarea riscurilor inerente și determinarea volumului de eșantionare. Planificarea este una din cea mai importantă parte a auditului, deoarece prin metodele de evaluare se va determina pragul de semnificație, volumul de eșantionare și riscurile semnificative, cum se spune ”O planificare reușită asigură rezultatul”.

Conform Standardul de Audit nr. 400, „Evaluarea riscurilor și controlului intern“, auditul financiar și controlul intern, oferă norme pentru evaluarea analiza sistemului de contabilitate aplicat de societatea auditată și a procedurilor de control intern aplicate. Profesionalismul și cunoștințele auditorului despre documentele și procesele din sistemul de contabilitate și a controlului intern asigură o planificare și o dezvoltare eficiente ale auditului în evaluarea riscului de audit și a procedurilor ce vor fi utilizate cu scopul de a se asigura că riscul la un nivel minim acceptat este redus.

Sistemul contabil reprezintă ansamblul de axiome, principii, norme, standarde și reguli de gestionarea eficientă a mijloacelor financiare a unei entități prin analiza economico-financiar, care sunt prelucrate prin instrumentări tehnice contabile. Sistemul contabil identifică, corelează, calculează, analizează, înregistrează și oferă toate informațiile cu privire la tranzacțiile sau evenimentele care au avut loc în unitate într-o perioadă determinată de timp. Controlul intern reprezintă politicile, procesele și documentele adoptate de conducerea unei entități cu scopul de a asigura obiectivele manageriale privind asigurarea sistematică și eficientă a activității, inclusiv protecția activelor, prevenirea și descoperirea erorilor și a fraudelor, acuratețea și realitatea instrumentării tehnice contabile, astfel încât informațiile financiare să fie credibile.

La evaluarea controlului intern în auditul financiar se va lua în considerare următoarele [6, pp.25-26]:

a) **„mediul de control“** dat de atitudinea generală și de acțiunile întreprinse de conducere privind sistemul intern de control, cu efecte asupra procedurilor de control aplicate, care presupune:

- funcționarea unui grup de manageri, care să monitorizeze riscurile și procesele instituției;
- abilitatea managerială și modul ei de operare cu procesele;
- structura organizatorică și desemnarea a responsabilității persoanelor implicate în activitatea economică;
- auditul intern, politicile de personal și separarea funcțiilor prin atribuțiile și sarcinilor.

b) **„procedurile de control“** pe care unitatea le-a stabilit prin conducere, cu scopul de a atinge obiectivele manageriale, includ:

- verificarea instrumentării înregistrărilor atât sub aspect tehnic, cât și din punctul de vedere al calculului;
- controlul sistemului informatic privind schimburile din programe și accesul la fișierele de date;
- verificarea conturilor de control și a balanțelor contabile;
- controlul documentelor și aprobarea lor;
- analiza datelor interne cu sursele de informații externe;
- comparații ale rezultatelor inventarierii tuturor activelor cu modul de înregistrare în contabilitate;
- comparații ale valorilor previzionate cu rezultatele financiare obținute.

Misiunea auditorului este evaluarea sistemului financiar prin prisma controlului intern, adică politicile și procedurile din Codul sistemului de contabilitate și control intern, care sunt relevante pentru aserțiunile care fac referire la situațiile financiare. Ansamblul de aserțiuni care sunt înglobate în situațiile financiare și rapoartările financiare, care se referă la [6, p. 27]:

- activele și pasivele instituției;
- drepturi și obligații, capitalul propriu ce aparține entității la perioada analizată;
- perioada în care o tranzacție sau un eveniment privește unitatea în cauză;
- exhaustivitate, prin aceea că toate activele, obligațiile sau evenimentele sunt înregistrate în contabilitate.
- evaluarea oricărui activ sau obligație înregistrate la valoarea contabilă justă;
- prezentarea situațiilor financiare în care un element este clasificat și descris în concordanță cu cadrul general de raportare financiară adecvat.

Aspectele relevante ale sistemului de contabilitate și de control intern cu evaluarea riscului inerent și de control vor permite auditorului să identifice informațiile eronate sau care influențează în mod semnificativ situațiile financiare, să stabilească proceduri de audit adecvate, să considere factorii de risc ai informațiilor eronate semnificativi. Evaluarea preliminară a riscului de control în baza criteriilor din sistemul de control intern este necesară pentru a determina riscul de nedetectare la acele aserțiuni din situațiile financiare.

Natura, durata și întinderea procedurilor efectuate de auditor, pentru a obține înțelegerea sistemelor de contabilitate și de control intern, depind de o serie de factori cum sunt [4, p. 101]:

- complexitatea firmei, mărimea și sistemul informatic;
- tipul de control intern implicat;
- documentele firmei privind controlul intern specific;
- evaluarea riscului inerent de către auditor.

În programul de audit, auditorul planifică metodele și tehnicile de evaluare mai detaliată a documentelor financiar-contabile și corelația lor cu sistemul de control intern prin prisma riscurilor. Astfel se determină mărimea denaturărilor și a erorilor.

Analiza situațiilor financiare pot fi susceptibile de o evaluare eronată, ca, de exemplu, conturi ce trebuie ajustate în perioadele anterioare sau care, implicit, prezintă un grad ridicat de estimare. Din aceste considerente la evaluarea riscului inerent, auditorul se asigură prin aplicarea raționamentului profesional pentru aprecierea integrității conducerii. La evaluarea

detaliată a managementul conducerii sau factorii ce pot afecta domeniul de activitate a condițiilor economice, progresul tehnic, care presupune o înnoire permanentă a capitalului fix și materiei prime prin resurse financiare insuficiente, care pot avea influență asupra situațiilor financiare.

În departamentul de contabilitate, controlul intern are următoarele obiective de realizat [7, p. 140]:

- toate tranzacțiile economice sunt autorizate de conducerea societății;
- toate operațiunile sunt înregistrate corect ca sumă și în conturi adecvate, în perioada contabilă adecvată, astfel încât situațiile financiare să fie întocmite conform cu un cadru de raportare financiară identificat.

- accesul la documente și înregistrări să fie permis cu acordul conducerii;
- activele entității sunt comparate cu activele existente la intervale stabilite, iar orice diferențe constatate să fie analizate și să se ia măsurile necesare;

Sistemul de contabilitate și de control intern nu poate oferi probe concludente datorită limitărilor inerente date de:

- costul controlului intern, care trebuie să fie eficient, în sensul că beneficiile previzionate a rezulta din acesta să acopere cheltuielile rezultate cu această activitate;

- controlul intern poate fi orientat mai degrabă spre operațiunile economico-financiare uzuale, decât spre cele accidentale sau neobișnuite;

- există riscul apariției erorilor datorate necunoașterii, neatenției, raționamentele neprofesionale sau neînțelegerii normelor sau regulilor contabile;

- abuzul persoanei desemnate cu exercitarea controlului intern față de responsabilitatea legală pe care o are;

- sustragerea de la efectuarea controlului intern prin înțelegeri tacite cu persoane din afara sau din interiorul firmei.

Auditorul trebuie să evalueze atitudinea managerilor, a directorilor și toate acțiunile legate de controlul intern și importanța lor pentru entitate.

Pentru înțelegerea procedurilor de control, auditorul trebuie să cunoască mediul de control și sistemul de contabilitate utilizat de unitatea patrimonială. Procesul de evaluare a eficienței sistemului de contabilitate și control intern al entității dă auditorului posibilitatea de apreciere a riscului de control, de prevenire și descoperire a erorilor semnificative. O evaluare preliminară a riscului de control pentru fiecare sold sau tranzacții semnificative este necesar a fi făcută de către auditor.

Eficiența sistemului de contabilitate și de control intern se evaluează prin testele de control efectuate pentru a obține proba de audit, iar obiectivele testelor de control trebuie orientate și asupra sistemului de contabilitate computerizat. Prin rezultatele testelor de control se va da o asigurare dacă controlul intern este organizat conform unor reguli scrise sau orale, care sunt deja niște tradiții sau cutume. Obținerea probelor de audit despre modul de separare adecvată a sarcinilor se poate realiza prin observarea fizică a persoanelor care aplică o procedură de control sau prin analiza documentară a procesului de recrutare în cadrul instituției.

Auditorul în cadrul eșantionării va utiliza acele metode și tehnici, care vor da o asigurare la monitorizarea sistemului de control intern, iar ca aserțiune îi vor servi probele și argumentele obținute. Prin testele de control obținute se va asigura credibilitatea și corectitudinea evaluării riscului de control, iar ca rezultat auditorul conștientizează carențele sistemului de contabilitate și de control intern și aduce la cunoștință instituției auditate erorile semnificative și denaturările pe care le-a depistat. De obicei constatările se vor prezenta în scris cu anexarea probelor justificative.

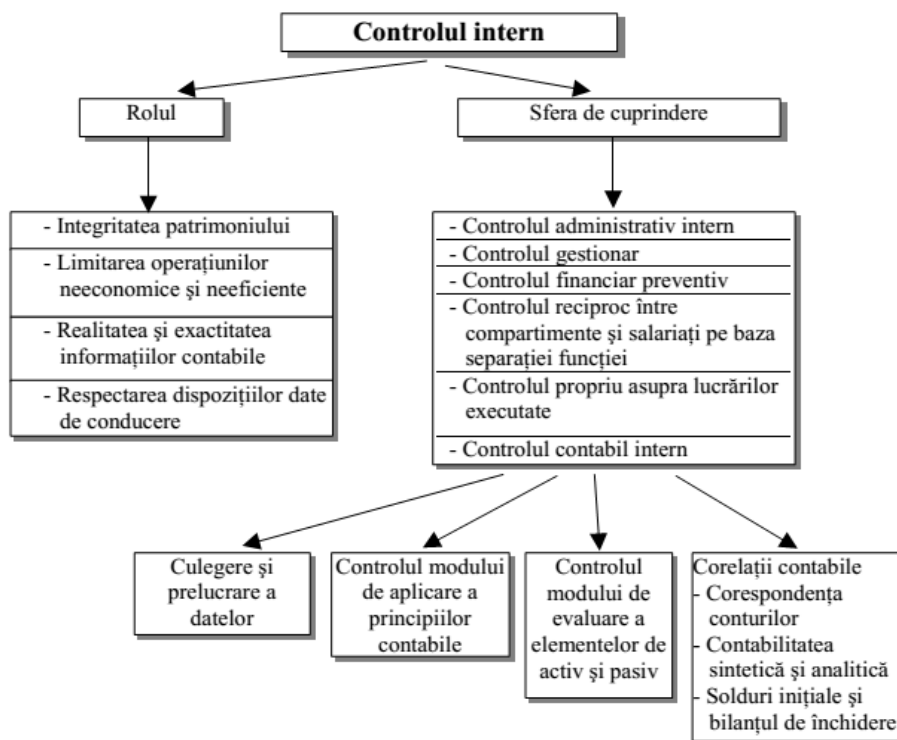

Figura 1. Rolul, sfera și conținutul controlului intern

Sursa: Ana Stoian, *Audit financiar-contabil*, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=107&idb>

Controlul intern în auditul financiar. Credibilitatea informației prezentate de contabil, în cadrul fiecărei instituții trebuie să fie argumentată prin respectarea unui control intern conceput rațional și aplicat corect. Evaluarea riscului de control presupune o analiză mai amplă și complexă, unde se va pune accentul pe analiza elementelor de bază ale controlului intern.

În procesul de evaluarea riscului de control se va axa în detalii pe informația prezentată în documentele justificative cât și pe analiza procesului de control intern, care presupune [8, p. 120]:

- o structură organizatorică ierarhizată și delimitată, care să asigure separarea sarcinilor și supervizarea activităților;
- un manual de proceduri interne (instrucțiuni și norme interne de lucru);
- un sistem informațional corespunzător, care sunt redată în figura nr. 1.

Evaluarea riscului de control asigură la etapa de programarea tipurile de teste (control și conformitate), care vor fi utilizate în obținerea probelor.

Testele de control vor fi utilizate de auditor la analiza controlul intern, prin:

- măsurile organizatorice, cu scopul de a se asigura gestiunea eficientă a patrimoniului, realitatea elementelor patrimoniale fizic și valoric și corecta lor evidență;

- existența sau nu a personalului competent și dacă activitatea acestuia este în permanență verificată;
- modul de întocmire, prelucrare și arhivare a datelor prin sistem computerizat sau manual.

Astfel auditorul va valida dacă controlului intern, trebuie să:

- dacă sarcinile de serviciu sunt precis definite și delimitate pe compartimente și angajați;
- responsabilitățile sunt riguros stabilite prin decizii date de conducere și fișa postului.

Prin urmare se va asigura dacă deciziile luate la nivelul conducerii influențează comportamentul întregului personal din subordine sau doar cei care au o funcție de conducere, iar obligațiile de serviciu ale personalului sunt îndeplinite și frecvența și modul de efectuarea controalelor ierarhice și reciproce.

Cu privire la controlul ierarhic, auditorul urmărește [8, p. 106]:

- procedurile de aprobare și verificare a activității personalului din subordine;
- salariații care au ca obligații mișcarea activelor patrimoniale și modul de acces la active;
- care este managementul firmei în politica de angajare a personalului. Criteriile de analiză a controlul intern vor servi separarea funcțiilor (sarcinilor) de serviciu prin obiectivele compartimentului producție, personal, calitatea serviciilor și a producției și comercializarea lor.

Documentele legale corespunzător și dacă toate procesele sunt verificate și centralizate corect. Analizele globale și aritmetice va asigura auditorul că erorile și denaturările depistate, joacă un rol semnificativ în raportul financiar și continuitatea evidenței contabile, de aceea insuficiența controlului intern poate conduce la transmiterea unor date eronate în contabilitate. În acest caz auditorul își rezervă sau refuză de a valida Raportul financiar, prin argumentarea cu probele depistate.

Procedura de investigare a controlului intern presupune și analiza separate a procedurilor financiar contabil pe fiecare domeniu cu analiza documentelor care justifică colectarea informației economico-financiare.

Modul de întocmire, prelucrare, verificare și arhivare ne oferă o imagine veridică despre realității și integrității întregului sistem de evidență contabilă, iar semnătura confirmă persoanele care sunt implicate în procesul de control intern, care descriptiv se bazează pe manualul de proceduri interne și chestionare de control intern la care răspund persoanele implicate din întreprindere, iar răspunsurile se înscriu în „Foile de parcurs“. În această etapă nu se pune problema descoperirii erorilor în funcționarea sistemului, ci numai de a stabili [3, p. 155]:

- confirmărilor verbale date de către cei care utilizează aceste proceduri;
- mijloacelor specifice utilizate pentru confirmarea efectuării operațiunii respective: aplicarea pe documente a unor vize sau ștampile, înregistrarea documentelor respective într-un fișier (evidență operativă) etc.;
- observației ulterioare, care constă în reluarea circuitului unor documente începând cu originea lor, cu scopul de a testa drumul parcurs;
- jocurilor de încercare.

c) Evaluarea preliminară (a riscului de erori). După ce s-a obținut o descriere corespunzătoare a sistemului de culegere și prelucrare a datelor contabile, se procedează la o evaluare preliminară a fiabilității acestei organizări pentru a putea pune în evidență punctele forte și punctele slabe ale procedurilor sistemului contabil. În această etapă se analizează dacă sistemul este bine conceput, pentru a pune în evidență riscurile de concepție, urmând ca în etapa următoare să se verifice modul de funcționare a acestui sistem. Punctele forte sunt constituite din controale plasate în fluxul de prelucrare a datelor, care garantează o corectă contabilizare a acestora. Punctele slabe sunt reprezentate de deficiențe ale sistemului, care pot da naștere unor riscuri de erori sau fraude.

Pentru evaluarea preliminară a punctelor forte și a punctelor slabe ale sistemului, auditorul procedează la:

• examinarea sistemului descris mai sus, pentru a pune în evidență ceea ce are bun sistemul și limitele acestuia. Această examinare comportă riscul ca unele aspecte să fie omise sau uitate;

• punerea unor întrebări executanților. Aceste întrebări se formalizează din timp sub forma „chestionarelor de control intern“. Aceste chestionare permit compararea controlului intern teoretic descris în manualele de proceduri cu cel existent în întreprindere. Întrebările se adresează pe sectoare de activitate și urmăresc dacă controalele există, sunt cunoscute de executanți și dacă absența acestor controale influențează calitatea informațiilor.

d) Teste de permanență Urmăresc dacă procedurile sunt aplicate într-o manieră permanentă fără defecțiuni. Aceste teste trebuie să fie suficiente de mari pentru a oferi certitudini asupra modului de funcționare a sistemului.

Pentru depistarea riscurilor în funcționarea sistemului se procedează la analiza controalelor de prevenire și a controalelor de detectare prevăzute de întreprindere.

Auditul financiar contabil Controalele de prevenire se realizează în timpul derulării operațiunilor înainte de a se

trece la faza următoare și, de regulă, înaintea înregistrării operațiunii respective.

Aceste controale se materializează într-o semnătură sau viză pe documente. Controalele de detectare sunt efectuate asupra unui grup de operațiuni de aceeași natură (prin sondaj) cu scopul de a descoperi anomalii în funcționarea sistemului sau al asigurării că aceste anomalii nu există.

Pentru verificarea modului de funcționare a controlului intern, auditorul dispune de mai multe tehnici, cum sunt:

Urmărirea evidenței controalelor efectuate de către întreprindere. Cu ajutorul acestei tehnici se asigură realizarea unor sondaje foarte mari într-un timp foarte scurt. Astfel, se analizează existența unor vize de control pe documente, existența confruntărilor lunare într-o evidență operativă, contabilitatea analitică și sintetică etc.;

Repetarea controalelor. Auditorul poate efectua personal unele controale reciproce și încrucișate pentru a se convinge asupra manierei în care acestea au fost efectuate de către întreprindere;

Observarea executării unor controale. Aceasta permite auditorului să înțeleagă modalitatea în care se realizează aceste verificări de către întreprindere și să aprecieze eficiența lor. Pentru această, auditorul urmărește nemijlocit (observă) maniera în care firma efectuează aceste controale.

Evaluarea definitivă și redactarea raportului de sinteză. În această etapă a ACI, auditorul determină:

1. Dacă dispozitivele de control ale întreprinderii sunt efective și permanente (realitatea punctelor forte);
2. Care sunt punctele slabe datorate concepției defectuoase a sistemului;
3. Care sunt punctele slabe datorate aplicării greșite a procedurilor (funcționării sistemului).
4. Riscurile identificate de către auditor pot fi recapitulate pe o foaie de lucru intitulată „Sinteza aprecierii controlului intern“ cu ajutorul căreia se scot în evidență:

- slăbiciunile sistemului, care pot antrena riscuri de erori;
- incidența acestora asupra conturilor anuale;
- incidența acestora asupra programului de lucru.

Auditorul semnalează conducerii întreprinderii observațiile sale asupra controlului intern și poate, după caz, să organizeze propriile sale controale, pentru asigurarea fiabilității conturilor, sau poate refuza certificarea situațiilor financiare sau să acorde o certificare cu rezerve.

Auditul financiar contabil Comunicarea observațiilor în urma ACI poate fi făcută printr-un „Raport asupra controlului intern“, care are următoarea structură [9, p. 54]:

1. Notă de introducere și sinteză. În această parte a raportului se arată condițiile în care s-a executat ACI, metodele folosite și concluziile la care s-a ajuns, făcându-se trimiteri la partea de detaliere a raportului.
2. Nota de introducere și sinteză permite conducerii întreprinderii să cunoască rapid concluziile la care a ajuns auditorul.
3. Sumarul raportului face o recapitulare a diferitelor titluri și puncte care vor fi prezentate în partea „detalii“ sau se face o reluare rapidă a tuturor punctelor slabe.
4. Detaliile raportului sunt structurate în funcție de sumarul raportului, fără să se reia concluziile prezentate în prima parte a raportului (sinteză).

Evaluarea controlului intern reprezintă un mijloc a cărui finalitate este controlul situațiilor financiare. Evaluarea controlului intern poate fi realizat atât pe intern cât și din extern și poate fi atât pe orizontal, cât și pe vertical.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Arens A.A., Loebbecke J. K., Auditing an Integrated Approach –Sixth Edition, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 07632
2. Boulescu M., Barnea C., Audit financiar, Editura Fundatiei Romania de Maine, Bucuresti, 2007,
3. Boulescu M., Ghiță M., V.Mareș, Auditul Performanței, Editura Tribuna Economică, București, 2002.
4. Boulescu M., Ghiță M., V.Mareș, Fundamentele auditului, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 2001.
5. Boulescu M., Bârnă C., Auditul Financiar, reorganizarea judiciară și lichidarea societăților comerciale, Editura Fundația România de Măine, București, 2001.
6. Bodarev Pavel, Auditul financiar, Chisinau, 2003
7. Brezeanu P., Audit și Control Financiar, Editura A.S.E. București, 2001
8. Stoian A., Țurlea E., Auditul Financiar Contabil, Editura Economică, București, 2001.
9. Scutaru D., Auditul Financiar Contabil – Editura Economică, București, 1999.
10. Opreanu I., Întocmirea și auditarea bilanțului contabil, Editura Intelcret, Deva 1997.
11. Popeangă Petre, Auditul Financiar Contabil, Editura Tribuna Economică, București, 1998.
12. Toma M., Niculescu M.C., Ghid practic pentru audit financiar și clasificarea bilanțurilor contabile, Editura Romfel CECCAR București, 1995.